

YURT, Ali İhsan
(1927-1993)

Son dönem yayımcılarından,
araştırmacı yazar.

İzmir Ödemiş'e bağlı Adagüme köyünde yörük bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası Mehmet Efendi, annesi Feride Hanım'dır. İlkokulun ardından Ödemiş'te ortaokula başladı, bu sırada babasından bazı medrese kitaplarını okudu. Çobanlık dahil birçok işte çalıştı. 1942-1946 yıllarında özel olarak dinî öğrenim gördü, köyündeki Ali Efendi'den Arapça dersleri aldı. Ankara'da Cumhurbaşkanlığı Koruma Alayı'nda askerlik yaptı (1948-1950). İzmir Kestanebazarı Kur'ân-ı Kerim Koruma Cemiyeti'nde yurt idareciliği görevini sürdürürken kurrâ Hacı Salih Tanrıbuynuğu'ndan faydalandı. Aile geleneğine uyarak resmî bir görev almadı. 1950'de Said Nursi ile tanıştı ve ona bağlandı. Bu tarihten itibaren Nur risâlelerini okuyup okuttuysa da hiçbir zaman taassuba kapılmadı. Said Nursi'nin kitaplarının düzgün bir şekilde ortaya çıkması ve basılmasında büyük emek sarfetti. 1955'te İstanbul'a gitti. Daha sonra İstanbul Vezneciler'de o yıllarda muhafazakâr üniversite gençlerinin uğrak yeri olan Yaprak Kitabevi'ni kurdu.

1965 yılından başlayarak emekliliğine kadar Sönmez Neşriyat ve Matbaacılık AŞ'nin yayın müdürlüğünü ve genel müdür vekilliğini yaptı. Burada bazı dinî kitapların redaksiyonunu gerçekleştirip neşirlerini sağladı. Devrinde önemli bir hizmet sayılan Sönmez takvimlerini hazırladı. Son derece ilgi gören takvimlerin yaprakları arasındaki bilgilerden dolayı o yıllarda takvimi ciltlettiren kitap gibi saklayanlar oldu. Sönmez Neşriyat'tan emekliye ayrıldıktan sonra kütüphanesini satmak zorunda kaldı. Kitapları satın alan İslâm Konferansı İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nde (IRCICA) çalıştı; TDV İslâm Ansiklopedisi'nin hazırlanmasında bazı hizmetleri oldu. Beyin spazmı geçirip hâfizasının önemli bir kısmını ve konuşma yeteneğini kaybeden Ali İhsan Yurt bir süre sonra Fatih Akşemseddin mahalesindeki evinde 30 Aralık 1993'te vefat etti ve Topkapı Mezarlığı'na defnedildi. Evli ve biri erkek iki çocuk babasıydı.

Ali İhsan Yurt keskin bir zekâyâ, sağlam bir hâfizaya ve çeşitli konularda geniş mâlûmata sahipti. "İlm-i kıyâfet, ilm-i sîmâ veya ilm-i ensâb" denilen soy ve karakter bilgisinde otorite kabul edildiği gibi gizli ilimler (ulûm-i hafîyye) konusundaki

bilgisiyle de tanınırdı. 1968'li yıllarda görülen sağ-sol kavgaları sırasında çokça söylediği, Rusya'nın ve komünizm ideolojisinin 2000'lere varmadan yıkılacağı, bunu kendisinin de göreceği hususundaki öngörülerini gerçekleştirdi. Onun bir başka yanı da "ayaklı kütüphane" denilecek kadar geniş bir kitap bilgisine sahip oluşudur. Okuduğu çok sayıdaki kitapta yer alan bilgileri cilt ve sayfasına varıncaya kadar hâfizasında tutmuş, bulunduğu meclislerde yakın tarihimizdeki birçok mesele hakkında özel mâlûmat elde etmiştir. Yörük oluşu yanında halk kültürüne olan ilgisi dolayısıyla folkloria ve "şifacı" denecek kadar alternatif tıpla da ilgileniyordu. Ayrıca eskilerin "sohbet şeyhi" diye niteledikleri derecede iyi bir sohbetçiydi. Konuştuğunda kendini dinletir, sorulduğunda hemen her konuda şaşırtıcı ve ikna edici cevaplar verirdi. Bu sebeple İstanbul Beyazıt'ta Marmara ve Küllük kıraathanelerindeki geleneksel sohbetlerin vazgeçilmezlerindendi. Bilhassa kış aylarında Enderun Kitabevi'nde, yaz aylarında Beyazıt Camii avlusundaki Çınaraltı'nda ve Edebiyat Fakültesi karşısındaki Koska Kahvehanesi'nde yaptığı sohbetlerden pek çok kişi faydalanmıştır. 1950'li yıllarda Ankara'da başladığı *Risâle-i Nur* tashihleri dolayısıyla içine girdiği ve sonraki yıllarda Sönmez Neşriyat'ın başında sürdürdüğü yarım asra yakın mesaisi onu matbaa, dizgi, baskı, cilt ve kâğıt gibi konularla sayfa düzeninde, takvimcilikte maharet sahibi kılmış, bu bilgilerinden dinî yayıncılık câmiyası çok yararlanmıştı. İlmî araştırmalarda bulunacak gençlere de her bakımdan destek olmuş ve kütüphanesindeki değerli eserleri kullanmalarına hiç çekinmeden izin vermiştir.

Eserleri. 1. *Kutubdîn Mustafa Kemalüddin el-Bekrî Sıddikî (1687-1749) Hayatı ve Eserleri* (İstanbul 1967). *Peygamberimizin Dilinden Dört Halifesi ve Ashabı* adlı kitaptan ayrı basımdır. **2.** *Fatih Sultan Mehmed Han'ın Hocası Şeyh Akşemseddin-Hayatı ve Eserleri* (İstanbul 1972). Ali İhsan Yurt'un yıllarca üzerinde çalıştığı, ayrıntılı, dipnotlu, sağlam bir biyografinin yer aldığı bu eser dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Akşemseddin'in hayatı ve eserleri konusundaki kaynaklar titizlikle incelenerek ilk defa derli toplu bir biyografi ortaya konmuştur. Bu bölümde ayrıca ilk devir Osmanlı tasavvuf tarihi için önemli bilgiler verilmektedir. İkinci bölüm, Emîr Hüseyin Enîsî'nin *Menâkıb-ı Akşemseddin* adlı eserinin üç nüshaya dayalı ilk neşridir. Üçüncü bölümde, Akşemseddin'in

Ali İhsan Yurt

Risâletü'n-nûriyye'sinin kardeşi Hacı Ali tarafından yapılmış tercümesinin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshası (Hacı Mahmud, nr. 2408) yer almaktadır. Dördüncü bölümde *Makâmât-ı Evliyâ* beş nüshası karşılaştırılarak aktarılmıştır. *Şeyh Akşemseddin*, ilk yayımından uzun bir süre sonra müellifin isteği üzerine Mustafa Kaçalın tarafından bazı ilâve, açıklama, ekleme ve düzenlemelerle birlikte Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı tarafından tekrar neşredilmiştir (İstanbul 1994). Bu baskıda eserin giriş kısmının ardına "Hayatını Yazanlar" başlığı altında bazı tezkirecilerin ve diğer yazarların eserlerinden Akşemseddin'le ilgili metinler eklenmiş. Enîsî'ye ait *Menâkıbnâme*'den sonra Abdürrezzâk Eyyûbî'nin *Tuhfetü'l-ihvân* adlı kısa menâkıbnâmesinin Süleymaniye Kütüphanesi nüshaları (Esad Efendi, nr. 3622/10, Lala İsmâil, nr. 235/4) konulmuş, önceki baskıda sadece Arapça iki varak aktarılan *Def'u Meşâ'in*'in Hacı Ali tarafından *Kâşifü'l-müşkilât* adıyla yapılan tercümesi ilâve edilmiş, *Makâmât-ı Evliyâ*'nın ardından Akşemseddin'in iki mektubuna yer ve-

rilmiş, bunu Kemal Eraslan'ın neşrettiği Akşemseddin'in şiirleri takip etmiş, yine önceki baskıda bulunmayan *Mâddetü'l-Hayât*'tan seçme konular yazılmıştır. Ali İhsan Yurt az sayıdaki yazılarında Nizamoglu takma adını kullanmıştır.

Ali İhsan Yurt'un itina ile yayımladığı eserlerin başlıcaları şunlardır: Ali Fikri Yavuz, *Kur'an Meâlî* (İstanbul 1966); İbrahim Hilmi Soykut, *Unutulmaz Mısralar* (İstanbul 1968), *Türk Atalar Sözü Hazinesi* (İstanbul 1974); Âmil Çelebioğlu, *Türk Bilmeceler Hazinesi* (İstanbul 1979, Yusuf Ziya Öksüz ile birlikte), *Mesnevî-i Şerif: Aslı ve Sadeleştirilmişiy-le Manzum Nahifî Tercümesi* (İstanbul 1967), *Türk Ninniler Hazinesi* (İstanbul 1982). Yurt ayrıca Konyalı Mehmed Vehbi Efendi'nin *Sahih-i Buhârî Tecrid-i Sarîh Muhtasarı*'nı yayıma hazırlamıştır (I-IV, İstanbul 1966).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali İhsan Yurt, *Akşemseddin [1390-1959]: Hayatı-Eserleri* (haz. Mustafa S. Kaçalın), İstanbul 1994, s. 469-470; a.m.f., "Erol Güngör Hakkında", *Dağarcık*, sy. 3-5, İstanbul 1984, s. 7-8; İsmail Kara, *Sözü Dilde Hayali Gözde*, İstanbul 2005, s. 131-137; Mehmed Niyazi, *Dâhiler ve Deliler*, İstanbul 2005, tür.yer.; Dursun Gürlek, *Ayaklı Kütüphaneler*, İstanbul 2008, s. 373-382; Abdullah Uçman, "Ali İhsan Yurd Hoca'yı Hatırlamak", a.e., s. 383-391; Mustafa S. Kaçalın, "Ali İhsan Yurt (1924 İzmir - 1993 İstanbul)", *Yedi İklim*, VI/47, İstanbul 1994, s. 126-127; M. Ali Eren, "Son Ayaklı Kütüphane", *Aksiyon*, III/109, İstanbul 1997, s. 18-19.

MUSTAFA UZUN

YÛSUF EFENDİ, Demircikulu

(ö. 1020/1611)

Osmanlı hattatı.

İstanbul'un Tophane semtinde doğdu. Ailesi ve öğrenimi hakkında yeterli bilgi yoktur. Tophane'de Topçu Ocağı'nda görevli demirci Ali Ağa'nın âzatlî kölesi olduğu ve onun terbiyesinde büyüdüğü, bu sebeple Demircikulu lakabıyla anıldığı bilinmektedir. Köleliği sebebiyle baba adı Abdullah olarak kaydedilmiştir. Yûsuf Efendi gençlik yıllarında Topçu Ocağı'nda yetişti, daha sonra günlük 40 akçe maaşla ulûfeli duacılık hizmetinde bulundu. Top Döküm Ocağı'nda gelenek olarak işe başlarken saygın ve âlim bir ulûfeli duacının duasından sonra ocak ateşlenir ve iş başı yapılırdı. Yûsuf Efendi'nin ardından ocakta duacılık hizmeti onun girişimiyle günümüzde cami olarak kullanılan Tophane'deki Karabaş Mustafa Ağa Tekkesi şeyhlerine bağlandı.

Her türlü İslâmî yazıyı ustalıkla yazabilen, eşine az rastlanır bir hattat olan Yûsuf Efendi sağlığında yazıp hazırladığı kendi kabir kitâbesinde aklâm-ı sittede ve celfide Ahmed Karahisârî'nin talebelerinden Derviş Mehmed'in talebesi olduğunu belirtmiştir. Nefeszâde *Gülzâr-ı Savâb*'da ve Suyolcuzâde *Gülzâr-ı Savâb*'ı kaynak olarak Yûsuf Efendi'nin başlangıçta Şeyh Hamdullah yolunda aklâm-ı sitteyi Abdullah Kırîmî'den meşkettiğini, nesih yazıda Celâlzâde Muhyiddin Amâsî'yi örnek aldığı, daha sonra Karahisârî'nin üslûbuna meyledip Derviş Mehmed'den aklâm-ı sitte ve celf yazı meşkettiğini, bu vadede bütün sanat gücünü göstererek büyük başarı elde ettiğini kaydeder. Ahmed Karahisârî'nin son temsilcisi kabul edilen Yûsuf Efendi -zayıf bir görüş olmakla beraber- divanî ve celfî divanî yazılarını Taczâde Mehmed Çelebi'den (ö. 996/1588) meşkedip bu sahada da üstün başarı kazandı. Yûsuf Efendi'nin 100 yaşına yakın bir zamanda vefat ettiği nakledilir. Kabri Karabaş Mustafa Ağa Tekkesi Mescidi'nin mihrabı önündeki hazirededir. Kendi kabir baştaşı kitâbesini celfî sülûs hatla yazmış, tarihini sonradan Hasan Üsküdârî eklemiştir. Yazısı ve yuvarlak şekliyle dikkati çeken baştaşı kitâbesinde, "Kad mâte'l-merhûm hattât Yûsuf Efendi eş-şehîr bi-Demircikulu tilmîz-i Derviş Mehmed min telâmîzi Ahmed el-Karahisârî sene 1020" yazılıdır.

Kaynaklarda bildirildiğine göre Tophane Kılıç Ali Paşa Camii'nin iç ve dış mekânlarında taşla hakkedilmiş lâcivert çiniler üzerindeki bütün ketebesiz hatlar Demircikulu Yûsuf Efendi'ye aittir. Kuzey avluya giriş kapısı üstünde şair Ulvî'nin iki beyitlik, sol avlu giriş kapısı üstünde dört beyitlik tarih kitâbeleri celfî sülûs hatla yazılmıştır. Cami harimine sağ yan giriş kapısı üzerinde Ba-

kara sûresinin 238. âyeti, sol yan giriş kapısı üzerinde Meâric sûresinin 34. âyeti, avludan son cemaat yerine giriş kemeri üstünde kelime-i tevhid de celfî sülûs hatla hakkedilmiştir. Özellikle cami harimine girişi sağlayan taç kapı üzerinde piramidal biçimde yükselen âbidevi celfî müsennâ kitâbede Ra'd sûresinin 16. âyetiyle Zümer sûresinin 62. âyeti, altta dikdörtgen form içinde Haşr sûresinin 24. âyeti celfî sülûs hatla taşla hakkedilmiş, zemin ördekbaşı yeşile boyanmış, yazılara altın varak uygulanmıştır. Cami harimiyle son cemaat mahallinde bulunan XVI. yüzyıla ait nefis İznik çini panolarının lâcivert zemini üzerindeki beyaz celfî sülûs hatlar da Yûsuf Efendi'ye aittir. Mihrap çıkıntısının içindeki sağ alt pencere üstünden Besmele ve Fâtiha sûresiyle başlayan, bir kuşak halinde diğer iç mekânın pencere üzerinde devam eden çini panolarda Bakara sûresinin 255. âyetiyle (Âyetü'l-kürsî) 256-258. âyetleri ve 259. âyetinin bir kısmı yine celfî sülûs hatla yazılmıştır. Son cemaat mahalli pencerelerinin alınlıklarında lâcivert çini panolar üzerinde celfî esmâ-i hüsnâ mevcuttur. Evliya Çelebi yanlışlıkla çini panolar üzerinde Mülk sûresinin yazılmış olduğunu, hattatının da Karahisârî Hasan Çelebi olduğunu kaydeder.

Yûsuf Efendi'nin taşla mahkûk, bilinen diğer bir yazısı da günümüzde terkedilmiş, bakımsız halde bulunan, Küçük Piyâle Paşa Camii yakınındaki Paşmakçı Ali Dede Tekkesi hazîresinin yola bakan, yarısına kadar toprağa gömülmüş penceresi üzerindedir ve 193 x 24 cm. boyutlarında celfî sülûs 1007 (1598-99) tarihli iki pafta halindedir. Kitâbede, "Eşhedü en lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü yuhÿ ve yümît" "Ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh" "Allâhümme sallî alâ Muhamme-

Demircikulu
Yûsuf
Efendi'nin
Kılıç
Ali Paşa
Camii'ndeki
celfî sülûs
çini panosu